

ALİ ARTUN
Mimarlık Yazıları

ALİ ARTUN 1972'de Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. Mimarlar Odası'nda bilim ve teknoloji konuları ile mimar ve mühendislerin toplumsal konumları üzerine araştırmalar yürüttü, çeşitli makalelerin yanı sıra *Fordizmin ve Mühendisin Dönüşümü* adlı kitabı yazdı. 1980'den sonra Ankara Çağdaş Sahne Kültür Merkezi'ni yönetti ve burada 500 Yıllık Bilmeceler programı çerçevesinde sanat tarihi, edebiyat ve müzikle ilgili etkinlikler düzenledi. 1984'te Galeri Nev'i kurdu. Bu tarihten başlayarak galerinin Ankara'daki sergilerini düzenledi ve *Resme Bakan Yazılar*, *Arslan-Defterler* ve *Tiraj: Zamanların Hafızası'nın* da aralarında bulunduğu 100'ü aşkın Galeri Nev yayınının editörlüğünü yaptı. Galeri sergilerinden başka Ankara'da "CoBra" ve "1950-2000", Kopenhag'da "Ben Bir Başkası", İstanbul'da "Mübin Orhon: Sainsbury Koleksiyonu" sergilerini hazırladı. Sanat'ın kuruluşunda ve yönetiminde görev aldı. Marmara ve Yıldız Teknik üniversiteleri güzel sanatlar fakülteleri ile İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde sanat tarihi dersleri verdi. 2000 yılından bu yana, kültürel eleştiri alanında eserlerin derlendiği İletişim Yayınları'nın "SanatHayat" dizisini yönetiyor. Ayrıca, kurucusu olduğu *e-skop* internet dergisinin editörlüğünü sürdürüyor. Son yayımlanan kitapları: *Modernliğin Sınırında Sanat: Eleştiri, Özerklik, Siyaset* (2006), *Müze ve Modernlik* (2006), *Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi* (2011), *Sanatın İktidarı: 1917 Devrimi, Avangard Sanat ve Müzecilik* (2015), *Mümkün Olmayan Müze: Müzeler Ne Gösteriyor?* (2017), *Dada Kılavuz, 1913-1923 Münih, Zürih, Berlin, Paris* (Nur Altınyıldız Artun ile birlikte, 2018), *Modernizm Kavramı ve Türkiye'de Modernist Sanatın Doğuşu* (2020), *Hayalperest Mimarlık/Özgür Aletlerin Mimarlığı* (2023), *Mimarlığın Akıllı* (2024), *Mimarlık Yazıları* (2026). 2024'ten beri AURA Mimarlık ve Şehircilik Araştırmaları Akademisi'nde seminerler veriyor.

sanathayat
DİZİ EDITÖRÜ Ali Artun

Mimarlık kolektif varoluşun kaydı ve anıtıydı...
büyük kitabıydı. Bu kitap hayal gücüne, şiire ve halka aitti.
Fakat matbaanın ortaya çıkışı mimarlığı öldürür. Hiç şüphe
yok ki katedral 15. yüzyılda ölmüştür.

Victor HUGO

ALİ ARTUN

Mimarlık Yazıları

İletişim Yayınları 3725 • sanat**hayat** dizisi 60
ISBN-13: 978-975-05-4016-5
© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2026, İstanbul

•

DİZİ EDITÖRÜ Ali Artun
YAYINA HAZIRLAYAN Elçin Gen
KAPAK TASARIMI Özlem Özkal - Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnu Abbas
DÜZELTİ Asude Ekinci

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44870
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/41
Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 32 38
CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6
Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları

SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	7
Mimarlığı Okumak.....	9
• Kökenler.....	10
• Mısır.....	12
• Antik Yunan-Roma.....	13
• Ortaçağ Mimarlığı.....	15
• Nadire Kabineleri.....	16
• Katedral.....	18
• Hafıza Sarayları.....	19
• Hafıza Tiyatrosu.....	20
• Gutenberg Sonrası Mimarlık.....	22
• Quatremère.....	28
• <i>Architecture parlante</i> : Boullée, Ledoux, Lequeu.....	29
• Strüktüralizm.....	35
• Aby Warburg.....	37
• Maleviç.....	39
• Malraux.....	41
• Post-strüktüralizm/dekonstrüksiyon.....	42
Göbeklitepe: Mimarlığın Cevheri.....	49
• Tepelerin Kutsallığı.....	49
• Ölü Kültü Anıtı.....	50
• Sanat, Mimarlık, Mitoloji.....	51
• Totem.....	53

• Kozmik İkonografi.....	53
• Ritüeller	55
• Erotizm	57
• Ölümün Hayatı.....	58
• Sanat/Erotizm/Ölüm Birliği.....	58
Bilinmeyen Mimarlar, Jefim Golyscheff ve Dada.....	61
• <i>Ausstellung für unbekannte Architekten</i>	62
• Jefim Golyscheff'in Mimarlığı.....	64
• Golyscheff ve Dada Mimarlığı.....	68
• <i>Aismus</i>	70
• Bilinmeyen Mimarlar Tarihi.....	72
Maleviç'in Mimarlığı.....	75
• <i>Arkhitoniki</i>	78
• Lissitzki'nin <i>Proun</i> Mimarlığı.....	79
• Süprematizmin Mimarlık Mirası.....	81
De Chirico'nun Mimari Evreni.....	87
• Metafizik Resimler – Enigma ve Enigmaya Uyanmak.....	89
• Biteviye Tekrar	92
• Doğaya Karşı Mimarlık.....	95
• İroni/Hafıza	97
• Arkatlar ve Gölge	99
• Torino Resimleri – Politik Adam.....	100
• Ariadne	102
• Manken.....	104
• Perspektif.....	108
• Tiyatro	110
• Sürrealizme Etkisi.....	113
• Metafiziğin Terki	116
Sanatın Mimarlığı Parçalaması:	
Londra'da Phyllida Barlow Sergisi	121
Dizin	132

SUNUŞ

Kuram ve eleştiri her alanda geriliyor. Artık bilginin içeriğinden koptular. Hatta, 1980'lerden beri her ikisinin de sona erdiğine ilişkin bir edebiyat sürüp gidiyor (*The End of Theory*, Anderson; *The Ends of Art Criticism*, Bickers). Mimarlık uygulamalı bir disiplin olarak bu gelişmeden derinden etkilendi. Tschumi ve Eisenmann'ın Derrida'nın modernlik muhalefetinden etkilenecek başlattıkları "dekonstrüktif mimarlık" herhalde mimarlıkta kuram/eleştiri birliğinin son hareketiydi. Kaldı ki, "postmodernizm" etiketiyle çarçabuk piyasalaştı ve Debord'un kavramıyla bir "gösteri"ye dönüştü. Zamanımızda mimarlığın önemli ölçüde piyasanın bilgi rejimiyle kaynayarak bir işletme, bir yönetim (*management*) disiplinine dönüştüğü kabul ediliyor (Spencer, *Neoliberalizmin Mimarlığı*). Ve bu niteliğiyle mimarlık son hızla yapay zekânın denetimine giriyor. Dolayısıyla tamamıyla algoritmalara teslim olmadan kuram ve eleştirinin canlı tutulması hayati.

Aslında, mimarı yapı sürecinden koparan notasyonunu geliştirerek onu modernleştiren Alberti'den beri, bize belle-

tilen ve yapı pratiğine egemen olan mimarlığın dışında başka birçok mimarlıklar yaratılmış. Özellikle avangardın yükseldiği 20. yüzyıl boyunca... Ama bunlar mimarlıkla ilgili düşünce ve uygulama dünyasından hep yalıtılmış. Öte yandan, bunların ilintili olduğu, rasyonalizm ve işlevselcilik öncesi binlerce yıllık sembolik, ilahi, kozmik, mitolojik, şiirsel mimarlık tarihi neredeyse silinmiş. Oysa mimarlığa ilişkin kuram ve eleştirinin temel kaynağı bu tarih ve bütün kuşatılmışlığına rağmen bu konuda süren, hatta gün geçtikçe etkinleşen gelenek.

Derlemenin ilk yazısı “Mimarlığı Okumak”, mimarlık ve dil ilişkileri üzerinden bu geleneğin eşiklerine değiniyor. İlk mimarlık anıtı olduğu kabul edilen Göbeklitepe’yle ilgili sonraki yazı, mimarlığın kozmik kökeni, cevheri üzerine. Diğer yazılar 20. yüzyılın avangard mimar-sanatçılarını konu alıyor: Maleviç, Jefim Golyscheff, De Chirico, Phyllida Barlow.